

Більше, ніж добробут і турбота про себе

Кожен третій житель ЄС має проблеми з ментальним здоров'ям. Але підхід до вирішення цього питання досі є недостатньо ефективним.

Погіршення ментального здоров'я населення минулими роками відбулося в усіх країнах Європи. До 2020 року проблеми з ментальним здоров'ям мав щонайменше кожен шостий житель ЄС (84 млн людей). Відтоді їх кількість виросла (практично подвоїлась), оскільки пандемія COVID-19 посилила фактори ризику та послабила запобіжні заходи.

7 червня Єврокомісія оприлюднила свій план запровадження в Європі комплексного підходу до ментального здоров'я, що стало важливою віхою на цьому шляху. Проте на тлі великих сподівань і вимог до Європейської стратегії ментального здоров'я (таких як чіткі цілі, терміни, індикатори та достатнє фінансування) виникають питання щодо ефективності нового підходу. Загалом очевидно, що для подолання наслідків тривалого недофінансування та інтеграції питань ментального здоров'я в усі сфери політики підхід треба зробити ще більш дієвим.

Здобутки в сфері ментального здоров'я

Запровадження комплексного підходу до ментального здоров'я – наріжного каменя Європейського союзу охорони здоров'я – важливий і дуже бажаний захід. Єврокомісія продемонструвала, що визнає значущість цієї ініціативи для покращення ментального здоров'я всіх категорій населення. Власне, цей крок закладає основу майбутнього, де ментальне здоров'я в пріоритеті, а пов'язані з ним питання інтегровані в усі сфери життя, як-от працевлаштування, захист довкілля, диджиталізація. На цьому фундаменті можна будувати більш детальну Європейську стратегію ментального здоров'я.

Директорка Mental Health Europe Клаудія Марінетті підкреслює, що «відповідальність треба покладати не на конкретних людей, а на структурні та системні зміни». Вона вважає, що «інвестори мають брати до уваги передовсім ті соціоекономічні фактори та шляхи відновлення, котрі виходять за межі здорового способу життя та біомедичних досліджень».

*Пандемія COVID-19,
війна в Україні,
кліматична криза та
інші проблеми помітно
вплинули на ментальне
здоров'я людей усіх
вікових категорій*

Новий підхід визнає вплив на ментальне здоров'я ширшого спектра соціоекономічних факторів, а також оточення, тобто вже являє собою перший крок у цьому напрямку. Єврокомісія каже, зокрема, про вплив диджиталізації та інтерсекційності, що свідчить про її готовність боротися проти нерівності та дискримінації, зокрема, вразливих категорій населення. Такий інклюзивний підхід заслуговує на похвалу.

Пандемія COVID-19, війна в Україні, кліматична криза та інші проблеми помітно вплинули на ментальне здоров'я людей усіх вікових категорій, особливо – вразливих груп. Щоб розв'язати це гостре питання, ЄС та його члени мають, зміцнивши системи та мобілізавши зацікавлені сторони, вжити заходів з охорони ментального здоров'я на всіх рівнях: місцевому, регіональному, національному та загальноєвропейському. В зв'язку з цим, наприклад, підхід «ментальне здоров'я в усіх політиках», який пропонує однойменна тематична мережа, визнає, що захист ментального здоров'я – передовсім імператив прав людини, але водночас враховує його економічну та іншу вигоду як для сфери охорони здоров'я, так і для інших сфер політики.

Включення цього профілактичного підходу до ініціативи з охорони ментального здоров'я – великий крок уперед. Той факт, що в розробці комунікаційної програми брали участь різні генеральні директори та служби Єврокомісії, свідчить, що ментальне здоров'я стає пріоритетом для ЄС у різних сферах політики.

Подальший розвиток

Профілактика актуальна завжди, але не менш важливо надавати необхідну допомогу й ресурси тим, хто вже має проблеми з ментальним здоров'ям. ЄС же й досі намагається покласти відповідальність за забезпечення доступу до них на кожного особисто. З одного боку, був прийнятий комплексний підхід до охорони ментального здоров'я та наголошено на необхідності

структурних змін. З іншого – готовність ЄС захищати права осіб з порушеннями ментального здоров'я видається недостатньою.

В комунікаційній стратегії визнається континуум від самопочуття до психосоціальних вад, але не пропонуються нові дії, спрямовані на подолання структурних бар'єрів та дестигматизацію людей з психосоціальними вадами. В той час як біомедичний підхід припускає, що причина ментальних розладів – генетична схильність або слабкість людини, психосоціальна модель визнає, що на ментальне здоров'я можуть впливати різні фактори, як-от життєві події, соціоекономічні умови, оточення тощо. Тож дуже важливо враховувати ці питання під час розробки заходів з охорони ментального здоров'я. Ба більше, щоб справді дбати про ментальне здоров'я кожного, слід включати в такі ініціативи підходи, орієнтовані на відновлення, на додачу до профілактики та допомоги.

*Потреба в більш
послідовному та
довгостроковому
фінансуванні сфери
ментального здоров'я й
досі є нагальною*

Ще один фактор, яким не можна нехтувати – відсутність у новій ініціативі Комісії детальної, всеохопної та довгострокової Європейської стратегії ментального здоров'я, як і будь-якої згадки про намір її розробити. Цей недогляд розчарував багатьох прихильників. Коаліція Європарламенту з питань ментального здоров'я у відповідь на це вимагала від держав – членів ЄС тривалих, інклюзивних і скоординованих дій у сфері ментального здоров'я.

Відсутність спеціального Року ментального здоров'я в Європі в рамках цього підходу – ще одна втрачена можливість докласти більше зусиль до імплементації. Єврокомісія відзначила Рік Навичок і Рік Молоді, але відсутність подібної ініціативи щодо ментального здоров'я засмучує. Проголошення Року ментального здоров'я в Європі дозволило б підвищити обізнаність, активізувати дії та виділити додаткові ресурси.

Хоча 1,23 млрд євро та 20 флагманських ініціатив свідчать про рух у правильному напрямку, потреба в більш послідовному та довгостроковому фінансуванні сфери ментального здоров'я й досі є нагальною. З огляду на те, що виділений бюджет і передбачені флагманські ініціативи мають бути реалізовані в короткі терміни, залишається актуальним питання про майбутнє цієї ініціативи наступного року, особливо на тлі змін, які неминуче відбудуться після виборів до Європарламенту.

Комплексний підхід до ментального здоров'я в Європі – важлива ознака прогресу та прагнення розв'язати нагальні проблеми

Ще одна позитивна ознака – фокус на підтримці представників вразливих категорій населення, які найбільше страждають від ментальних розладів. Особливо приємно бачити розуміння проблем, з якими стикаються діти та молодь, сільські жителі, літні люди, представники ЛГБТ та люди з обмеженими можливостями. Ці категорії часто стикаються з додатковими проблемами, при цьому доступ до спеціалізованого догляду їм доводиться виборювати. І хоча в ініціативі з охорони психічного здоров'я згадуються різні заходи для підтримки вразливих груп, представлені флагманські ініціативи зосереджуються лише на молодих людях, які пережили рак, та жертвах злочинів. Ми, звичайно, цінуємо підтримку ЄС українських мігрантів, та хотілось би бачити згадки й про інших мігрантів та біженців. Необхідно забезпечувати доступ до допомоги всім вразливим категоріям, сприяючи інклюзивності та подоланню нерівності в сфері ментального здоров'я.

Шлях розпочато. Вкрай важливо бути наполегливими й залишатися відданими справі. За участі всіх зацікавлених сторін ми можемо збудувати майбутнє, в якому кожна людина в Європі матиме підтримку та можливість процвітати на кожному етапі життя, в якому буде подолано нерівність та в кожного буде доступ до необхідної підтримки.

Переклад з англійської Дар'ї Прусенко

Джекі Меллезе

Джекі Меллезе (Jackie Mellese) працює менеджеркою з комунікацій у Mental Health Europe.

